

Oude lagen, nieuw interieur

Sint Augustinus in Utrecht na jarenlange restauratie weer open

Na een restauratie van bijna zeven jaar is de officiële heropening van de Sint Augustinuskerk in hartje Utrecht in zicht. Sinds het opknappen van het exterieur, herstel van het zwaar beschadigde stucgewelf en de aanpak van verschillende interieuronderdelen oogt de Augustinus als herboren. De kerk was vanaf 2016 gesloten voor publiek.

TEKST: CARMEN LOUWE FOTOGRAFIE: KEES TERHORST

De restauratie van het interieur in de Sint Augustinuskerk in Utrecht is voltooid.

Het polychrome altaar als eyecatcher bij binnenkomst.

Spectaculaire vondsten leidden tot ingrijpende transformatie

Hoewel veel hetzelfde is gebleven, leidden spectaculaire vondsten tot een ingrijpende transformatie van de Augustinus.

“Wie nu de kerk binnenstapt, ervaart de entree heel anders dan een aantal jaren geleden”, zegt Maarten Peek, architect bij Hylkema Erfgoed. Hij was van meet af aan betrokken bij het project. “Aan het begin van de restauratie wisten we niet dat dit de uitkomst zou zijn. Ondanks dat het interieur nu bestaat uit elementen uit verschillende bouwfases is een totaalbeeld ontstaan waarbij alle afwerkingslagen beter tot hun recht

altaar zaten verstopt onder een stevige laag witte verf.

Ook de kleurrijke muurschildering van kunstenaar Harrie Sterk trad nauwelijks op de voorgrond. De glas-in-lood-panels – overschilderd met donkerblauwe verf – lieten nog slechts weinig daglicht door.

Vandaag de dag is het bonte ensemble weer zichtbaar. Het niervormige glas-in-lood-tableau met een voorstelling van het Lam Gods is hersteld, de glas-in-lood-panels die samen een sterrenhemel vormen, vangen weer zonlicht en de

Detail van het polychrome altaar.

komen; alles klopt en valt samen. Dat zie je zodra je de eerste stappen in het gebouw zet”.

Bont ensemble weer zichtbaar

Voorheen werd het interieur van de Augustinuskerk gedomineerd door de kleur wit, voorzien van een overdaad aan vergulde details. De polychrome afwerkingen op het metershoge

Het behouden bladgoud op de stralen, gefinancierd door een inzamelactie in 1942.

Vakkundig reconstructiewerk: brèche violette op het basement.

gerestaureerde muurschildering is opnieuw goed te zien. Het altaar, van top tot teen ontdaan van zijn jongste verlagen, is dé blikvanger die de bezoeker bij binnenkomst mee omhoog voert langs al deze onderdelen.

Polychroom altaar

Maandenlang werkte het team van Claudia Junge, restaurator

Altaar, ontdaan van jongste verflagen, is dé blikvanger

historische binnenruimten, aan het centimeter voor centimeter blootleggen van de polychrome marmerimitaties op het altaar.

Junge: "Door kleurhistorisch onderzoek kon al in kaart worden gebracht hoe het altaar er onder de verflagen uit moet hebben gezien. En tijdens de werkzaamheden zie je natuurlijk onderdeel voor onderdeel verschijnen. Tóch is het heel bijzonder om het eindresultaat in vol ornaat te aanschouwen". De restauratoren kwamen op beide zijaltaren tot meer ontdekkingen: ook daar bleken de zuilen voorzien te zijn geweest

hoefde enkel te worden schoongemaakt en vormt nu weer een geheel met de nieuw aangebrachte vergulding.

Reconstructie brèche violette

Niet alle delen op het altaar konden worden blootgelegd. Op de basementen van het hoofdaltaar werd op sommige panelen een unieke *brèche violette* marmerimitatie gevonden, gekenmerkt door een heterogeen 'brokkenachtig' karakter. Die is gereconstrueerd op de panelen waar zij verloren is gegaan of niet kon worden blootgelegd. Hiervoor is watergedragen verf gebruikt

Vondsten op de zijaltaren: een lichte rouge royale marmerimitatie en vergulde details.

van een lichte *rouge royale* marmerimitatie, in combinatie met een oudroze achtergrond. Verder werden sporen gevonden van vergulding op de lendendoek, nagels en doornenkranen van de Jezusfiguur. Die zijn teruggebracht. De oorspronkelijke vergulding – gefinancierd door een inzamelingsactie in 1942 – is nog te zien, bijvoorbeeld op de gouden stralen om en vanuit de afgebeelde heiligen. Deze originele laag bladgoud

die niet vergeelt en stabiele pigmenten bevat, zodat ook deze nieuwe toevoegingen in de toekomst niet uit de toon vallen.

Priesterkoor biedt meer ruimte

Het priesterkoor in de Augustinus is naar ontwerp van Hylkema Erfgoed uitgebreid. Daartoe is de oude

Vrijwel alle kerkbanken zijn gered en teruggeplaatst

kunnen plaatsen. Van de vier die niet konden worden teruggeplaatst, wordt het nog bruikbare hout gebruikt om andere delen in de kerk mee op te bouwen of te repareren. Zo maken

constructie compleet verwijderd en opnieuw opgebouwd. Het centrale podium is verlengd en komt iets verder het gebouw in te liggen, onder meer om ruimte te bieden aan een op het godshuis gericht altaar en een grotere bezetting. De zijaltaren behouden hun huidige positie om de symmetrie te versterken en het accent op het hoofdaltaar te benadrukken.

In de loop van de tijd heeft het priesterkoor diverse transformaties en uitbreidingen ondergaan, en dat was te zien. In het nieuwe ontwerp is de afwerking van het hout en de kleurstelling weer overal gelijk. De speciaal voor de kerk vervaardigde vloer van het altaar, gelegd in carrépatroon, is een reconstructie van de originele houten vloer.

Originele kerkbanken behouden

De oorspronkelijke kerkbanken zijn voor de restauratie tijdelijk verwijderd, elders opgeslagen en gerestaureerd. Inmiddels zijn ze, onmisbaar voor de heropening van de Augustinus, teruggeplaatst.

“Door de slechte staat van een deel leek het er even op dat we niet alle kerkbanken zouden kunnen terugplaatsen: sommige onderdelen waren flink beschadigd of vielen uit elkaar”, weet Bart van Rossum, bouwkundig adviseur bij Hylkema Erfgoed. “Toch hebben we vrijwel alle banken kunnen redden en terug

*Foto boven:
Aannemer De Heeren
Bouwmeester plaatst de
laatste kerkbank terug.*

*Hiernaast:
Originele
kerkbank met Sint
Augustinusmonogram.*

*Foto rechts:
40 glas-in-lood-panels
vormen – ontdaan van
een dikke laag verf –
weer een sterrenhemel.*

we duurzaam gebruik van historische bouwmaterialen en hoeven ook deze delen de kerk nooit te verlaten”.

Duurzaam en comfortabel

Onder de houten vloervelden onder de kerkbanken is een nieuwe vloerverwarming geplaatst. Verder is de Augustinus voorzien van energiezuinige convectoren. De grootse geresataureerde kroonluchter is elektrisch gemaakt en ook andere armaturen zijn voorzien van LED-verlichting.

Om de beleving van het interieur te optimaliseren, kan de verlichting in de Utrechtse kerk nu naar verschillende sferen worden ingeregeld en worden afgestemd op specifieke gelegenheden.

Heropening

Een aantal onderdelen van de Sint Augustinus in Utrecht moet nog worden aangepakt, zoals de restauratie van het orgel, de werkelders, de koffieruimte en het parochiehuis. Maar met de voltooide restauratie van de belangrijkste gebruiksruimte in de kerk is de feestelijke heropening in zicht. Sinds begin december zijn er weer erediensten en kan ook de nieuwsgierige (kerk)liefhebber een kijkje komen nemen.